

Historia i historiozofia w *Kordianie* Juliusza Słowackiego

1. Cele lekcji

a) Wiadomości

Uczeń:

- zna treść *Kordiana* Juliusza Słowackiego,
- wie, jakie są sposoby prezentowania historii w *Kordianie*,
- definiuje pojęcie historiozofii,
- podaje podstawowe wiadomości dotyczące genezy utworu.

b) Umiejętności

Uczeń potrafi:

- omówić rolę historii w *Kordianie*,
- wyjaśnić aluzje historyczne.

2. Metoda i forma pracy

Heureza

Metoda podająca

Praca z tekstem

3. Środki dydaktyczne

Tekst dramatu Słowackiego

Podręcznik: A. Makowiecki i in., „*Pamiętajcie o ogrodach...*”. *Literatura – kultura – język*, cz. 2, *Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, WSiP, Warszawa 2003.

4. Przebieg lekcji

a) Faza przygotowawcza

Lekcję można poprzedzić pracą domową polegającą na wyszukaniu informacji o genezie dramatu Słowackiego. Nauczyciel rozpoczyna od zadania pytania, czy uczniowie znają okoliczności powstania *Kordiana*. Tak kieruje rozmowę, by w odpowiedzi pojawiły się nawiązania do polemiki Słowackiego z Mickiewiczem.

Następnie na tablicy pisze daty i prosi o wyjaśnienie ich związku z twórczością polskich romantyków:

1832

1834

1835.

Ponieważ uczniowie uprzednio omawiali III część *Dziadów*, wyjaśnienie pierwszej nie powinno stwarzać kłopotów. Przy trzeciej nauczyciel może poinformować, że „1835” to data ukazania się trzeciego arcydramatu romantycznego – *Nie-Boskiej komedii* Zygmunta Krasińskiego. Następnie zadaje pytania:

● Co łączy wszystkie te dzieła? Do jakiego wydarzenia historycznego się odnoszą, choć żadne z nich bezpośrednio o tym wydarzeniu nie traktuje?

Wskazanie na problem klęski powstania listopadowego – znamieny dla pierwszego pokolenia polskich romantyków – zamyka wstępną część lekcji.

b) Faza realizacyjna

W krótkim wykładzie nauczyciel przywołuje list Słowackiego do matki, w którym poeta podkreśla, że woli wydać dramat bezimiennie, bo „tak będzie równiejsza z Adamem walka”. Podkreśla polemiczny charakter *Kordiana*, który wyraził się także w odmiennej niż Mickiewiczowska koncepcji historii.

Dalszy tok lekcji to praca ukierunkowana pytaniami nauczyciela:

1. Jak brzmi pełny tytuł omawianego utworu? Na co ów tytuł wskazuje?

Oczekiwana odpowiedź (ewentualnie uzupełniona przez nauczyciela):

Kordian część pierwsza trylogii. Spisek koronacyjny – w dalszych częściach miało się pojawić powstanie listopadowe i lata po jego klęsce, jednakże Słowacki tego zamiaru nie zrealizował.

2. W których fragmentach występują nawiązania do wydarzeń historycznych, jakich?

W odpowiedziach uczniów powinny się pojawić: ocena przywódców powstania listopadowego w *Przygotowaniu*, aluzje do epoki napoleońskiej w opowiadaniach Grzegorza, aluzje do encykliki Grzegorza XVI *Cum Primum* z 1832 r. potępiającej powstanie listopadowe – w tzw. scenie watykańskiej, koronacja cara Mikołaja I. Prowadzący zajęcia w miarę potrzeb objaśnia znaczenie faktów historycznych wspomnianych w dramacie Słowackiego.

3. Czy potrafiliście wskazać takie fragmenty utworu, w których występują ogólniejsze wizje historii, wyobrażenia dziejów?

Uczniowie powinni zauważyć: mechanizm zegara wieków w *Przygotowaniu* (w. 34-58), historię dziejów ludzkości w wypowiedzi Doktora (w. 762-775).

4. Po przeanalizowaniu wymienionych urywków tekstu nauczyciel przystępuje do wyjaśnienia pojęcia historiozofii (inaczej filozofii historii) jako refleksji nad sensem dziejów, ich wewnętrznymi prawidłowościami i ogólnym znaczeniem. Podkreśla, że w epoce romantyzmu myśl historiozoficzna święciła triumfy popularności. (np. w klasach z rozszerzonym programem z języka polskiego uczniowie na początku omawiania romantyzmu zapoznali się z ideami np. Fichtego i Hegla). Filozofowie znajdują upodobanie w koncepcjach cyklicznych, następstwie epok rozkwitu i upadku. Pojawia się providencjalizm – przekonanie, że siłą kierującą historią jest boska Opatrzność.

W trakcie aktywnego wykładu nauczyciela uczniowie zapoznają się z definicjami „historiozofii” i „providencjalizmu” zamieszczonymi w podręczniku.

5. Nauczyciel, zadając pytanie „Kto kieruje historią w *Przygotowaniu*?”, zwraca uwagę, że interwencji szatańskiej zostaje przeciwstawiona interwencja boska (w. 77-89).
6. Proponuje, by zastanowić się, jak dramatopisarze romantyczni starają się pogodzić

współistnienie wszechmocnego sprawiedliwego Stwórcy i wrogiej człowiekowi historii? Słowacki podaje w *Kordianie* odpowiedź inną niż Mickiewiczowska mesjanistyczna wizja dziejów w III części *Dziadów*. U Słowackiego, jak pisze jeden z badaczy, „Bóg okaże się orędownikiem historycznie konserwatywnej idei, a przeciwnikiem rewolucyjnej idei zemsty na wrogu. Bieg historii oddaje ludzkość pod panowanie szatana”.

c) Faza podsumowująca

Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie funkcji, które spełniają elementy historyczne w utworze, wyjaśnienie pojęcia „historiozofia” w powiązaniu z koncepcją dziejów wyrażoną w *Kordianie*. Formą utrwalenia wiadomości jest samodzielne sporządzenie przez uczniów notatki w zeszytach.

5. Bibliografia

1. Inglot M., *Myśl historyczna w „Kordianie”*, Ossolineum, Wrocław 1973.
2. Makowiecki A. i in., *„Pamiętajcie o ogrodach...”*. *Literatura – kultura – język*, cz. 2, *Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum*, WsiP, Warszawa 2003.
3. Makowski S., *„Kordian” Juliusza Słowackiego*, Czytelnik, Warszawa 1976.

6. Załączniki

brak

7. Czas trwania lekcji

45 minut

8. Uwagi do scenariusza

Scenariusz można wykorzystać w klasie drugiej liceum ogólnokształcącego z rozszerzonym programem języka polskiego. Lekcja może rozpoczynać cykl zajęć poświęconych omówieniu *Kordiana*.